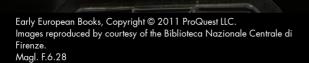

MODESTI LIBELLUS DE VOCABU LIS REI MILITARIS AD TACITUM A V G V S T V M :

Es militaris in tris dividitur partes: equites: pedites: & classes Equitum alas dicut eo op ad similitudinem alaru/ab utraq parte pro/ tegantacies/que Vexillatões uocantur/ a Ve lo/quia uelis/boc est flammulis utantur. Est & aliud genus equitum qui Legionarii uocantur / propterea q connexe sint legioni. Verum ipsi pedites: in duas diuni funt partes boc est in legiones et in auxilia-Auxilia a lo ciis uel federatis gentibus mittebantur. Legio autez ab eligendo appellata est/quod uocabulum eorum deside rat fidem atq diligentiam qui milites probant. Produ/ cendi uero Tyrones sunt semper ad capumi& sm maj tricule ordinem in aciem dirigendi / ita ut primo sim/ plex & extensa sitacies / ne quos sinus/ne quas babeat curuationes/sed equali legitimor spatio miles disteta militer & precipiendum ut subito duplicent aciem / ita ut in iplo impetu/isad quem respondere solet ordo ser uetur. Tertio precipiedum/ut quadratam aciem repen te costituant: Quo facto in Tyronium quem cuneum uocant/acies ipla uertenda est/que ordinatio plurimit prodesse consueuit in bello. Auxiliares cum ducuntur ad prelium/ex diversis locis & ex diversis moribus ue/ nientes nec disciplina inter se/nec noticia/nec affectioe consentiunt/& alia instituta/& alius inter eos est usus ar morum Necesse est autem tarde ad uictoriam perueni re/qui discrepant/anteq dimicent. Legionibus semper auxilia tang leuis armatura in acie iugebantur, ut in iis preliandi magis adminiculum esset g principale subsi,

dium·ln omnibus auctoribus inuenitur singulos consu les aduersum bostes copiosissimos no amplius g binas

duxisse legiones/additis auxiliis sociorum/tantain illis erat exercitatio/tanta fiducia/ubi cuiuis bello due legio nes crederentur sufficere posse. Sciendum est enim in una legione/decem cobortes esse debere- sed prima co bors reliquas & numero militum & dignitate precedit Nam genere atck institutione litterarum uiros electissi/ mos gugrit Hec enim suscipit Aquilam/que precipuu signum in Romano est semper exercitu/& totius legio nis inligne: Imagines Imperatoru: bas enim imagines tang diuina & presentia signa singuli uenerantur. Habet pedites mille.c.v. Egtes loricatos.cxxxii. & appellatur cobors miliaria: bec caput est legionis. Ab bac·n·cum cum pugnandum est/prima acies incipit ordinari. Sel cunda cobors babet pedites.d.lx.Equites.lxvi.&appel latur Cobors Quingentaria-Tertia cobors similiter ba bet pedites.d.lx. Equites.lxvi. sed in bac coborte tertia ualidiores & phatimilites/qui in media acie consistant Cobors quarta babet pedites d. ly Equites Ixvi Cobors quinta babet pedites d.ly. Equites lxvi. Sed quinta co/ bors strenuos desinerat milites quia sicut prima in del extro/ita quinta in sinistro ponitur cornu. He quings co bortes in prima acie ordinatur. Sexta cobors babet pe dites.d.lv. Equites. lxvi. In prima quog nucleati ascribe di sunt iuniores ga in secuda acie post aquila & imagi nes cobors sexta colistit. Cobors septima baba pedites .d.lv.Equites.lxvi.Cobors octava babet pedites.d.lv.Eq tes lxvi-sed & ipsa animosos desideratuiros quia in se/ cunda acie colistit in medio. Cobors nona babet pedi tes.d.lv. Equites. Ixvi. Cobors decima babet pedites. d. lv. Equites. lxvi. & ipfa bonos colueuit accipe bellatores quia sicut in scoa acie sexta dextzita decima sinistrum possidet cornu·lis dece cobortib9 legio plena fundatur que by pedites vi-milia cv-Egtes dcc xxvi-Minor itaq numerus armatoz in unaquaq legione esse non debet. Maior aut consueuit esse: & non tin una cobortem sed

etia alias miliarias si fuerit iusa suscipe Tribunus maior per eplam facram Impatoris iudicio delfinatur. Minor tribunus puenit ex labore tribun9. Tribunus aut uocat ex tribu que preest militibus quos ex tribu primus Roi mulus legit. Ordinarii dicutur qui in prelio primos or/ dines ducunt Aquiliferi qui Aglam portant linaginal rii qui Impatoris imagines ferunt. Optiones ab optani do appellati/p ante cedentibus egritudine preditis/bi tangadoptati/cu eoz uicario solent uniuerla curare. Sig niferi qui figna portantiquos nunc Draconarios uocat-Tesserarii qui tesseras per contubernia militu nuntiat. Teffera aut dicitur preceptu ducis quo uel ad aliquod opus uel ad bellu mouetur exercitus. Torquarii duplaj res/Torquarii simplares quus torquis aureus solius uir/ tutis premiu fuit/quem qui meruisset preter laudem in terdű duplaz cőlequebatur annona. Item primus basta tus duas centurias idest.cc.boines ducebat in acie scoa que núc ducentariú uocat. Princeps aut prime cobor! tis Centurio femis boc est.cl. boies gubernat. Sic decez centuriis regebant: gbus magne utilitates/et magnus bo nor a ueteribus est costitutus:ut ceteri milites ex tota le gione oi labore ac deuotõe cotenderent ad tanta pmia puenire. Erat et centuriones q singulas ceturias curabat quunc cetenarii noiantur-Erat Decani-x-militibus pre politi/g nunc caput cotubernii uocani. Scoa cobors bz centuriones v. Siliter tertia & quarta usq ad decima co borte In tota aut legione erat centuriones Ixvi Sed lega tilmpex colulibus ad exercitus mittebani/gbus legio/ nes & auxilia uniuersa obtpabant in ordinatoe pacis ul' necessitate belloz: in quoz locum illustres uiros costat mgros militum substitutos/a qbus no tm bine legiones sed et plures numero gubernant. Propri 9 aut iudex erat pfectus legiois bas comitiua pmi ordis dignitate/qab lete legato/tang uicari9 iplius ptatez maxima retinebat

i

Tribuni uel Centuriones ceterica milites eius precepta seruabant uigiliarum siue professionis. Tesseras ab eo/ dem petebat. Si miles crimen aliquod admisisset aucto ritate Prefecti legionis a Tribuno deputatur ad poenã. Arma omnium militu, item equi uestes & annona ad curam ipsus pertinebant. Disciplina seueritas exercitus non solum peditum sed & equitum legionariorum pre cepto eius quotidie curabatur. Primu fignum totius le gionis est Aquila/quam Aquilifer portat. Dracones eti am per lingulas cobortes a Draconariis ferutur ad prel lium. Sed antiqui qui sciebant in acie commisso bello celeriter ordines aciefy turbariaty confundiet ne boc posset accidere/cohortes in centurias diviserunt. & sin/ gulis Céturiis singula uexilla costituerunt/ita ut ex qua coborte uel quota esset Centuria in illo uexilio litteris esset ascriptum: qo intuentes uel legentes milites in que/ uistumultum a contubernalibus suis oberrare non pol lent-Centuriones insuper qui nunc Centurii uocantur/ nimium bellicosas loricas/transuersis cassidum cristis/ ut a suis facilius noscerentur/babebat/quig singulas/gu bernare iuslerunt cateruas/ut nullus existeret error. Cu cuncti milites sequerentur non solum Vexillum suum/ sed etiam Centurionem/qui signum babebat in galea. Rurlus iple centurie in cotubernia diuise sunt/ut deces militibus sub uno papilione degentibus unus quasi pre esset decanus/qui caput Contubernii nominatur . Con/ tuberniù autem Manipulus uocabatur/ab eo coniun ctis manibus pariter dimicabant. Quemadmodum in/ ter pedites Centuria uel Manipulus appellatur/ita inter egtes Turma dicitur: & habet una Turma egtes xxxii. Huic qui preest/Decurio noiatur. Pedites qui decez de cadibus Centurie prcerantiab uno Centurione sub uno uexillo gubernantur. Similiter xxxii equites ab uno de curione sub uno uexillo reguntur. Preterea centurio eli gedus est qui sit magnis uiribus & procera statura/ qui bastas uel missilia pariter iaculetur & fortiter. Similiter eligendus est Decurio qui turme equitu preponitur/in pmis babili corpe/ut loricatus & armis circudatus/om nibus/cu fumma admiratoe equu possit ascendere/eg/ tare fortissime/conto scieter uti/sagictas doctissime mit tere/turmales suos/idest sub cura sua egtes positos eru/ dire ad omnia que equestris pugna deposcit. Nunc qui ter instrueda sit acies si pugna immineat/declaratur uni us legionis exemplo/p si usus exegerit/transferri possit ad plures-Equites locantur in cornibus-Acies peditum a prima coborte incipit ordinari iu cornu dextro: buic cobors secunda consungitur. Tertia cobors in media acie collocatur: buic annectitur quarta. Quinta uero co bors finistrum suscipit coruu/sed ante signa/& circa sig na/necnon etiam în prima acie dimicates principes uo cabantiboc est ordinarii-Ceterica principales, bec erat grauss armatura/que bébat cassides/Catapbractas/ocre as in cruribus/scuta/gladios maiores quos spathas uo/ cant & alios minores quos semispathas nominant:plu/ batas quinas politas in scutis/quas primo impetu iacit unt-Item bina missilia unu maius ferro triangulo uncis rum neuem/bastili pedű quing semis/quod pilum uo cabant:nunc spiculum dicitur/ad cuius iactum exerce) bantur precipue milites/quod arte & uirtute directu & et scutatos pedites et loricatos equites sepe transuerberat Aliud minus/ferro unciaz quing/bastili trium peduz semis quod tunc uerriculum núc uerutum dicitur. pri/ ma acies principum/secunda bastatorum armis talibus dicetur instructa: Sed in secunda acie dextro cornu cos bors sexta ponebatur/cui iungebatur septima · Octaua cobors mediam aciem tenebat/nona comitante. Decil

ma cobors in secunda acie semper obtinet cornu-Instru ctionis uero lex est/ut in primo ordine exercitati/& ue teres milites collocentur/quos antea principes uocabat In secundo ordine circudati catapbractis/& optimi mi lites cu spiculis uel lanceis ordinetur/quos probastatos uocabant-Inter ordinem a tergo uallatú fex pedes dista revolueruntjut baberent pugnantes spatium accededi atog recedendi: Vebementius enim cum faltu curfug te la mittutur. În bis duobus ordinibus etate maturi & ulu confidentes/& muniti grauioribus armis collocantur. Hi ·n· ad uicem muri nec cedere/nec segui aliú debent & turbentur ordines/fed aduerfarios uebementes exci/ pere/& stando/pugnandog repellere uel tugare. Terti/ us ordo disponitur de armatis uelo cissumis: de lagictari is iuuenibus/de bonis iaculatoribus/quos antea ferenta rios noiabant. Quartus aut ordo constituitur de scuta! tis expeditissimis: de lagictariis iuniorib9/de iis qui ala criter se agut uerutis uel martiobarbulis/ quas plubatas noiant/qui dicebantur leuis armature. Sciendu est ergo stantibus primis ordinibus/tertiū & quartum ordinem ad prouocandu cum missilibus & sagictis primo loco lemp exire: qui si bostes in fugam uertere poterunt/ipsi cu equitibus persequuntur. Si uero ab bostibus pulsi fu erint/redeunt ad prima & secundam aciem/ & inter ip/ sas recipiunt lead loca lua-Prima aut et secuda acies cu ad hisperas id est spathas & pila ut dicitur uentum fue rit/totum sultinent bellum In quinta acie ponebătur ba listarii/funditores/tragularii/fustibulatores qui fustiba/ lis lapides iaciūt-Fustibalus est logus pedibus quatuor cui per medium ligatur funda de corio/& utraca manu impulsus/prope ad instar onagri dirigit saxa. Sextus or do post omnes a firmissimis & scutatis & omni genere

armorum munitis bellatores tenebantur/ quos antiqui Triarios appellabant. Hi ut requieti & integri acrius in uaderent bostes/post ultimas acies sedere consueuerant Sed siquid in primis ordinibus accidisset / de eorum uiribus reparationis spes tota pendebat. Omnes aut sig narii uel signiferi/quis pedites sint/loricas minores acci piebant/& galeas ad terrorem bostium/ursinis pellibus tectas. Centuriones uero babebant cataphractas et scuta & galeas ferreas/transuersis & argentatis cristis/ utfacili us agnoscerentur a suis-Illud autem sciendum est/82mo dis omnibus retinendum/q commisso bello prima ac secunda acies stabat trumota. Triarii quoch residebant. Ferentarii aut armature leuis & sagictarii & funditores aduerlarios prouocabant:ante aciem procedentes/si bo stes fugare poterant/sequebatur:sed si eorum uirtute ac multitudine premebantur reuertebatur ad suos & post eos stabant Excipiebat autem prelium granis armatus ra & tang murus ut ita dicam/ferreus stabat/& non solu missilibus sed etiam gladiis cominus dimicabant : Etsi boltes fugaffent/no lequebatur grauis armatura ne aci/ em suam ordinationemes turbaret/& dispersos recurre tes bostes incompositos opprimeret sed leuis armatura cum funditoribus sagictariis & equitibus fugientes se/ quebatur inimicos. Hac dispositione ac cautela sine pe riculo legio uincebat aut superata seruabatur incolumis Quia Legionis uis est facile nec fugere nec sequi: Sed ne milites aliquando in tumultu prelii a suis contuber/ nalibus oberrarent diversis cobortibus diversa in scutis signa pingebant. Preterea in aduerso uniuscuiusce mili/ tis erat nomen litteris ascriptum addita ea ex qua essent coborte qua ue Centuria. Ex bis autem apparet legione bene institutam/quali inuictissimaz esse ciuitatem / que

omnia prelio necessaria secum ubica portaret. Nec me tueret repentinum bostium superuentum/que etiam in mediis campis subito fossa uallog muniret. Habet pre terea legio Tubicines Cornícines buccinatores Tubici nes ad preliu uocat milites et rursus receptui canut. Cor nicines quotiens canunt non milites sed signa ad eoruz obtemperant nutum. Ergo quotiens ad aliquod opus exituri funt soli milites Tubicines canunt:quoties mo/ uenda sunt signa Cornicines canunt. Classiarii autem appellantur Buccinatores qui cornu ducunt exercitum boc infigne uidetur imperii/quia classicum canit in par te presente uel cum in militem capitaliter aiaduertitur Hoc enim ex imperialibus legibus fieri necesse est. Si/ ue ergo ad uigilias uel ad gratias faciendas siue ad opus aliquod uel ad cursionem campi exeunt milites/tubici ne uocante operantur. Rursus Tubicine admonéte cest fant. Cum autem mouentur figna/aut iam mota figen da sunt: Cornicines canunt. Quod ideo in omnibus ex ercitiis & processibus custoditur ut in ipsa pugna facili us obtemperent milites five eos pugnare five stare five segui uel redire precipiunt Duces-Siquidem ratio maj nifesta est semper in acie deberefieri quod necessario faciendum uidetur in prelio. De lingults centuriis qua/ terni equites & gterni pedites excubitum nocte faciunt Et ga impossibile uidebat in speculisuigilantes singulos pmanere/ideo in iiii ptes ad desidez sunt divise vigilie/ ut non amplius q tribus boris nocturnil necessarium sit uigilare. A tubicine omnes uigilie comittuntur/& fini/ til boril a cornicine reuocant. Constructa acie peditum egtel ponuntur in cornibul/ita ut loricati omnel & con tecti iuncti sint pedibus. Sagictarii autem uel qui loricas no babent/longius euagetur a fortioribus nance eqtibus

peditum protegenda funt latera/ & a uelocioribus atop ex peditis bostium cornua semper fundenda atostur/ banda. Scire dux debet contra quos boc est globos bo Itium/quot equites oporteat poni. Nam nescio qua oci cultatione/immo pene diuina/alii contra alios dimicat melius/& qui fortiores uicerat/ab inferioribus lepe uin cuntur: Quod si equites impares fuerint/more ueteruz/ uelocissimi cu scutis leuibus pedites ad boc iplum ext ercitati/iildem milcendi funt/quos ex peditos qualt uo litantes uelites nominabant. Quo facto/quis fortillimi equites boltium euenerint/tamen aduerlus mixtuz ag/ men pares esse non possunt. Vnum bac remedium om nes duces ueteres inuenerunt/ut aluelcere facerent iuue nes currentes egregie/& inter binos equites lingulos ex bis pedites collocarent cum leuioribus scutis/gladiis/at camissilibus. Elephanti in preliis magnitudine corpozi barriti borrore/forme ipfius nouitate / bomines equol g conturbant bos conntra Romanum exercitum pri/ mus in Lucania rex Pyrrbus eduxit:poltea Hannibal in Aphrica:rex Antiochus in Oriente:lugurta in Nu/ midia copiosos babuerunt/aduersus quos diuersa cogi tarunt genera armatorum. Nam Centurio in Lucania/ gladio manum quem promulcidem uocant/uni abscit dit:& bini cataphracti equi iungebatur ad currum/qui bus infidentes/anclenaffariffas/boc est longiffimos con tos in elephantos dirigebant. Alii contra elephantos ca taphractos milites immiserunt / ita ut in brachiis coz uel in cassidibus uel bumeris aculei ingentes poneren/ tur ex ferro, ne Elephas bellatore contra se uenientem posset apprebendere. Precipue tamen antiquí uelites ad uersus elephantes ordinauerunt-Velites autem erant iu/ uenes/leui armatura/corpe alacri/ qui ex equis optime missilia dirigebant. bi equis precurrentibus ad latiores l'auceas uel maiora spicula beluas occidebant: Sed cres scéte audacia/postea collecti plures milites/pariter pila id est missilia in elephantes congerebant/eofg uulneri bus elidebant illud additu est ut funditores cum fustir balis/& fundis/rotudis lapidibus destinatis in illos per quos regebantur elephantes/cu iplis curribus affligeret atog nutarent/quo nibil tutius inuenitur:postea uenien/ tibus beluis quast irrupissent aciem spatium milites dar bant/que cum in agmen medium peruenissent circum fulis undig armatoz globis a magistris militum abso uulnertbus capiebantur illesi Sed optima rato est/& ad uictoriam plurimu confert/ut lectissimos de peditibus equitibulg cu vicariis/comitibus tribunilg vacatibus babeat dux post aciem in subsidiis preparatos alios cit ca cornua/alios circa mediuz ne sicubi bostis uebemē ter infiltit/ne rumpatur acies/ prouolent subito/ & sup/ pleant loca/additaguirtute/inimicorum audaciam fra gant. Huius cautelam primi lacones inuenerunt imitati Carthaginenses. Alteram post becubig servarunt: bac dispositione nulla melior invenitur: Nam directa acies boc folum agere debet/ aut petere ut bostem repellat/ aut fundat. Si cuneus lit agendus aut forfex luperfluos babere debebit/de quibus cuneu forficeg faciens du cenda sit grauiter ex abundantibus ducitur. Nam si de loco suo ordinatum militem transferre ceperis/ univer la turbabis. Quod si bellatoz copia tibi non abundati melius est babere aciem breuiorem/dum modo in sub. sidiis colloces plurimos. Cum explorator bostiu latent ter oberrat in castris/omnes ad tentorium suum per di em redire iubeantur: statim deprebenditur explorator. Cum confilium tuum cognoueris aduerfariis proditus: dispositoem mutare te conuenit-Raro enim manet ab/ sconditum/quod ad noticiam multitudinis iam perue/

nit-Quid fieri debeat tractato cum multis: Quid uero facturus sis/ cum paucissimis ac fidelissimis uel potius ipse tecum-

Hec Martii opis precepta per diuerlos auctoru libros dispersa Imperator inuicte mediocritatem mea abbre/ uiare iussistine uel fastidiuz nasceretur ex plurimis/ uel plenitudo fidei deesset in paruis. Negenim degenera uit in bominibus Martius calor mec defecte funt terres que Lacedemones/que Athenienses/que Marsos/que Sannites que Pelignos/ que ipsos progenuere Roma/ nos. Nonne Epiri armis plurimu aliquando ualuerunt! Nonne Macedones ac Theffali, supatis Persis, usq ad Indiam bellando penetrarunt ! Dacos autem & Mylos & Thraces/inter bellicosos semper fuisse/manifestum est:ut ipsum Martem fabule apud eos natum esse cons firment. Longum est si universaru provinciarum vires enumerare contendam/cum omnes in Romani impe/ rii ditione consistant: Sed longa securitas pacis bomi/ nes partim ad ciuilia traduxit officia/ita cura exercitii militaris primo negligentius agi:postea dissimulari:ad postremum olim in oblivione perducta cognoscitur :-

TFINIS:

[Impressum Romç per Venerabilem uirm Ma gistruz Eucharium Silber:alias Franck-Anno do mini-M·cccc·lxxxvii-Septimo Idus Iunii-

